

PDF hosted at the Radboud Repository of the Radboud University Nijmegen

The following full text is a publisher's version.

For additional information about this publication click this link.

<http://hdl.handle.net/2066/95194>

Please be advised that this information was generated on 2019-02-16 and may be subject to change.

De auteur, afgestudeerd als historicus in Leiden (1991) en als politicoloog in Bologna (1994), is momenteel werkzaam bij het ministerie van Defensie en dit boek is de weerslag van het promotieonderzoek dat hij gedurende vijftien jaar deed in zijn eigen tijd. Reyn heeft onderzocht hoe de Verenigde Staten van Amerika, in het bijzonder de presidenten John F. Kennedy, Lyndon B. Johnson en Richard Nixon, reageerden op de eigenzinnige buitenlandse politiek van de Franse president Charles de Gaulle in de jaren 1958-1969. Een dergelijk onderzoek kan gedaan worden door de ontwikkeling in de buitenlandse politiek van de betrokken landen in kaart te brengen, maar ook door, zoals Reyn doet, te focussen op

de kleine groep van directe besluitvormers over dat beleid. Deze zijn zich voortdurend bewust van de nationale belangen en de internationale machtsposities en zetten hartstochtelijk en zoveel mogelijk beredeneerd de opeenvolgende stappen in hun machtsspel.

De Nederlandse politicoloog Robert H. Lieshout hanteert dezelfde werkwijze als Reyn. Deze realist inzake internationale betrekkingen analyseerde De Gaulle, Konrad Adenauer en Jean Monnet als hoofdrolspelers in de Europese eenwording, waarbij alle handelingen voortvloeiden uit machtspolitiek. De rol van de naoorlogse hegemon wordt daarbij voortdurend benadrukt: zowel in de bezetting van West-Duitsland als bij de Amerikaanse ambities in West-Europa en de wereld, met een eigen rol voor De Gaulle tegenover de VS. Lieshouts boek *De organisatie van de West-Europese samenwerking* (Coutinho 2004; in het Engels verschenen bij Edward Elgar in 1999) ontbreekt echter in de bibliografie van Reyn.

Beide onderzoekers graven diep in de beschikbare diplomatieke, persoonlijke en andere bronnen en literatuur om te reconstrueren welke stappen hun hoofdpersonen uitdachten en zetten, en hoe zij op elkaar reageerden. Reyn heeft de Amerikaanse presidentiële archieven en de betreffende literatuur grondig doorzocht, maar liet de archieven van De Gaulle buiten beschouwing, waarschijnlijk omdat het hem, ook blijkens de ondertitel, om de Amerikaanse ervaringen met De Gaulle gaat. Een voordeel van de bezochte Amerikaanse archieven is gelukkig dat zij uitvoerig gedocumenteerd zijn over het buitenland. Duidelijk is dat Reyn zich richt op het Amerikaanse debat, waarin volgens hem de betekenis van De Gaulle voor de Amerikaanse buitenlandse poli-

tiek onderbelicht gebleven is. Reyn betoogt juist dat de Franse staatsman wel degelijk invloed heeft gehad daarop door Amerikaanse verwachtingen over een Atlantische gemeenschap te torpederen.

Zijn boek bevat een aantal lezenswaardige hoofdstukken die fraaie inkijken geven in de stappen van de hoofdrolspelers rond een aantal kernproblemen die de auteur in kaart heeft gebracht. Deze betreffen de moeizame verhouding van De Gaulle met Dwight D. Eisenhower en Kennedy na het de publicatie van zijn Tripartite Memorandum in 1958, waarin hij een eigen plaats voor Frankrijk naast de Verenigde Staten en het Verenigde Koninkrijk opeist (hoofdstuk 2); de botsing tussen Kennedy

en De Gaulle door diens verwerping van het Atlantisch partnerschap in 1962 (hoofdstuk 3); de botsing met Johnson wanneer De Gaulle vlak daarna de Amerikaanse plannen voor een multilaterale kernmacht binnen de Noord-Atlantische Verdragsorganisatie onderuit haalt (hoofdstuk 4); de crisis die ontstaat wanneer Frankrijk zich uit de militaire tak van de NAVO terugtrekt (hoofdstuk 5); en ten slotte de situatie dat beide kanten van de Atlantische Oceaan zich aanpassen aan de nieuwe verhoudingen in de wereld met een verwijdering tussen Amerika en West-Europa (hoofdstuk 6).

Aan de oorspronkelijke ambitie van de Verenigde Staten om tot een Atlantische gemeenschap te komen is door toedoen van De Gaulle een einde gekomen, aldus Reyn, doordat de Verenigde Staten uiteindelijk berusten in een afstandelijker benadering van West-Europa. Of Amerikaanse politici De Gaulle negatief of positief waardeerden, was afhankelijk van het feit of hun visie op de buitenlandse politiek 'liberaal' (Kennedy, Johnson) dan wel 'conservatief' (Eisenhower, Nixon) georiënteerd was, vooral omdat De Gaulle tegen wezenlijk liberale Amerikaanse opvattingen inging. Ideologisch stond De Gaulle dichter bij Nixon dan bij diens voorgangers en bovendien hadden Nixon en zijn nationale veiligheidsadviseur Henri Kissinger minder moeite met het Franse nucleaire programma en stonden zij achter De Gaulle's ijver voor een intergouvernementele in plaats van een supranationale Europese integratie. Het eigenzinnige optreden van De Gaulle, die nee tegen de Verenigde Staten had durven zeggen, betekende dat de VS, te beginnen met Johnson en daarna Nixon, niet meer op dezelfde wijze tegen West-Europa aankeken. In Reyn's woorden: 'Atlantis lost'.

NIEUWSTE TIJD

De Gaulle's invloed op de Amerikaanse verwachtingen over een Atlantische gemeenschap

Sebastian Reyn, *Atlantis Lost. The American Experience with De Gaulle, 1958-1969* (Amsterdam University Press; Amsterdam 2010) 547 p., €69,50
ISBN 9789089642141

De auteur is op zijn best in de beschrijvingen van het optreden van zijn hoofdrolspelers en slaagt minder in zijn samenvattingen, die wel wat korter en scherper hadden kunnen zijn. In het slothoofdstuk wreekt zich dat ontwikkelingen in Europa wat buiten beeld blijven, zowel die in de Franse binnenlandse politiek als die binnen de Europese integratie. Dit soort bespiegelingen zouden zijn resultaat in een bredere context hebben geplaatst dan alleen het Amerikaanse debat. Tenslotte was De Gaulle in

de laatste fase niet langer de 'grote man' die het spel in Europa en het zich verder ontwikkelende 'Europa van de zes' bepaalde, maar de man die het veld moest ruimen voor anderen die zowel over Europese integratie als de verhouding van de VS hun eigen mening hadden.

Bob Reinalda

Radboud Universiteit Nijmegen

Wie oefende in naoorlogse katholieke gezinnen de meeste invloed uit als het ging om gezinsgrootte en geboorteregeling? Was het de pastoor die regelmatig op huisbezoek kwam en druk uitoefende als de zwangerschappen niet snel genoeg op elkaar volgden? Of waren het de zogenaamde 'damesbladen' die in de tweede helft van de jaren vijftig door driekwart van de Nederlandse bevolking werden gelezen?

De Nijmeegse historica Marloes Hülsken lijkt haar promotieonderzoek te hebben opgezet vanuit de veronderstelling dat het tweede het geval zou zijn. Zij wilde tegenwicht bieden tegen de inktzwarte verhalen over de door de kerk en haar gezagsdragers onderdrukte, onwetende katholieke vrouwen in boeken als *Moederschap als balsem* (1981) van Mirre Bots en Maria Noordman en *'Zodoende was de vrouw maar een mens om kinderen te krijgen'* (1987) van Marga Kerklaan. Zij heeft onderzocht wat er in de vrouwenbladen *Libelle*, *Margriet*, *Beatrijs* en *Doorkijk* werd geschreven over moederschap, gezinsgrootte, geboorteregeling en seksuele moraal. Daarnaast heeft ze door interviews met toenmalige katholieke lezeressen geprobeerd te achterhalen welke rol die bladen speelden bij beslissingen over gezinsgrootte en geboorteregeling. De uitkomst van het onderzoek is dat die rol gering was, want veel geïnterviewden vertelden dat ze al geboorteregeling toepasten op een tijdstip dat de tijdschriften daar nog niet over schreven. De nodige informatie hadden ze kennelijk al elders verkregen, zodat de tijdschriften op dit vlak minder belangrijk zijn geweest dan de auteur bij de opzet van haar onderzoek waarschijnlijk verondersteld heeft. Door dat ontbrekende verband valt het prettig beknopte, maar helaas niet erg soepel geschreven proefschrift uiteen in twee losse onderdelen – die overigens wel dezelfde thematiek en periode behandelen.

1950-1975 was het tijdvak waarin het algemene

NIEUWSTE TIJD

Niet de pastoor, maar ook niet de *Libelle*

Marloes Hülsken, Kiezen voor kinderen? Vrouwentijdschriften en hun lezeressen over het katholieke huwelijksleven, 1950-1975 (Verloren; Hilversum 2010) 223 p., ill., tab., graf., €25,- ISBN 9789087041731

Nederlandse geboortecijfer flink afnam en de traditioneel hoge katholieke huwelijksvruchtbaarheid nóg scherper daalde. Het waren gevolgen van sterk veranderende opvattingen en praktijken, die met de keuze voor juist deze periode ook een onderwerp van Hülskens onderzoek zijn geworden. Ze vormen de rode draad in haar analyse van de inhoud van de drie 'damesbladen', waarvan het specifiek op katholieke vrouwen gerichte

Beatrijs in 1967 opging in *Libelle*, dat net als *Margriet* geen verzuiilde signatuur had. Daarnaast heeft ze de inhoud gelegd van *Doorkijk*, het maandblad van het Katholiek Vrouwengilde, waarvan acht van de voor het onderzoek geïnterviewde vrouwen op enig moment lid waren. De totaal 25 geïnterviewden, geboren tussen 1915 en 1942 en met een kindertal variërend van negen tot twee, zijn voor het onderzoek geselecteerd omdat ze ten minste een deel van de periode 1950-1975 een gezin met kinderen hadden, zichzelf toen als katholiek beschouwden en een of meer van de vier bladen lasen. Het merendeel was afkomstig uit Brabant of Limburg.

In het eerste gedeelte van het boek behandelt Marloes Hülsken de inhoud van de tijdschriften waar het ging om moederschap, gezinsgrootte, geboorteregeling en seksuele moraal. Bij *Beatrijs*, *Libelle* en *Margriet* doet ze dat op basis van een analyse van de jaargangen 1950, 1955, 1960, 1965, 1970 en 1975. In 1950 en 1955 was moederschap in deze bladen de mooist denkbare invulling van een vrouwenleven en waren moeders van grote gezinnen bewonderenswaardige vrouwen. In 1960 begon er iets te veranderen: het leven van vrouwen kon óók interessant zijn door betaald werk dat ze deden, ook al was moederschap nog steeds wat alle vrouwen bond. Over geboorteregeling werd nog steeds gezwegen, anders dan in de jaren 1965 en 1970, toen een klein gezin iets werd waarvoor vrouwen konden kiezen, bijvoorbeeld door de anticonceptie-